

Els primers mesos de l'exili d'Abelard Fàbrega

Sortida de Catalunya

Font:

Jiménez, Xavier ; Playà, Josep. Abelard Fàbrega, un exiliat que no oblida la seva terra.
Hora Nova, 336, 25/10/1983

«Per l'Empordà —ens diu Abelard Fàbrega— hi vaig tornar a passar a primers de febrer del 1939 quan marxàvem cap a l'exili, vaig passar uns dies allotjat a Can Jordà. Aquells dies estaven bombardejant i recordo que el Ministeri de Treball havia instal·lat les seves oficines a Can Cusí, on ara hi ha un banc, i va caure una bomba en el jardí que va matar dues persones. De Figueres vam anar cap El Portús i vàrem passar la frontera xino-xano a peu cap el camp de concentració de Sant Cebrià. D'allà gràcies a la duquessa Athall, diputada socialista francesa, em traslladaren a mi i a altres a un Centre de Recuperació de Narbona des d'on vaig poder marxar cap a Mèxic».

Font:

Entrevista de Salomó Marquès a Sofia Sibís Piedrafitia
A: [Documents del Fons Magisteri exiliat de Catalunya](#)

«...

M- Molt bé sou a Mataró.

S- Som a Mataró i volem reposar perquè estem molt cansats, i dormim a terra. I després agafem un camió militar que se li havia escapat oli, aprofitem aquell moment, pum, saltem al camió, i ens n'anem cap a Girona. Però van fer aquests ... I a Girona, i després d'allí a Figueres. Figueres, uns bombardejos espantosos. A la gent els deixaven aplanats. I llavors quan es d'on el ... hi havia un senyor, que vostè no sé si ha sentit nombrar, perquè també ha sigut directora general d'evacuació i directora de la Normal de Lleida.

M- La Pepita Huríz?

S- La Pepita Huríz, això mateix. I era ella ... ella era la president del Sindicat de la FT, i un tal Abelardo Fàbregas, secretari general de la FT, i ella era presidenta, però a la vegada era directora general d'evacuació.

M -I amb ells us trobeu a Figueres?

S- Amb ells ens trobem a Figueres i llavors ella, quan ens diu podeu marxar i ens prepara uns vehicles i vam passar cap allà.

M- Per la Jonquera? Per tant, sortiu per la Jonquera i quan sortiu, sortiu homes i dones?

S- Sí, però després els homes se separen, sí. I només deixen. Vam anar un grup que hi havia: dones, nens i invàlids i vells. Llavors anàvem al refugi, perquè els homes anaven als camps de concentració, que estaven molt pitjor. ...»

Estada al camp de Sant Cebrià

Fonts:

1) MUME. Documentació de la família Vilalta-Florensa, formada per dos mestres exiliats a França: Josep Vilalta Pont (1904-1987) i Maria Florensa Tudela (1911-2007)

2) Salomó Marquès (ed.). Una veu de l'exili. Les cartes del mestre Josep Vilalta (febrer 1939-abril 1941). Servei de Publicacions de la Universitat de Girona; Edición: 1 (2 de octubre de 2019). Conté les cartes, gairebé diàries, que el mestre Josep Vilalta va enviar a la seva esposa, també mestra, Maria Florensa, entre el 25 de febrer del 1939 i el 2 d'abril del 1941 i un dietari escrit durant la dècada dels anys seixanta. Josep Vilalta va estar als camps de concentració de St. Cebrià (on va compartir estada amb Abelard Fàbrega fins a la primera setmana de maig de 1939) i de Gurs i als camps de treball de Saint Médard-en-Jalles, Fourtou i Moux. Maria Florensa va estar primer en una residència a Lourdes amb altres refugiats i, més tard, a Pau.

Referències a l'Abelard Fàbrega que es troben a les cartes escrites per Josep Vilalta a la seva esposa Maria Florensa durant la seva estada al camp de Sant Cebrià entre el 25 de febrer i el 31 de març de 1939. El camp havia estat creat el 9 de febrer i Vilalta hi va entrar el 12. Abelard Fàbrega també hi degué entrar aproximadament aquests mateixos dies:

- St Cyprienne, divendres 25-II-1939 (nº 1) Fulls 601 i 602. Ací hi ha entre altres i junts fa que s'aminori la pena: Mario, Fàbrega, Salvia, Cornudella, ... i molts altres ... ... Prou sabia per en Fàbrega (que està ací amb mi) que cap allà el 5 ó 6 dies sorties en direcció a França, però sense altra nova. Solament em digué que el pare havia quedat a Girona sense voler tirar endavant ... Vareix, com et venia dient restar al Perthús tot el dia 7 i 8 amb la confiança de veure algú que pogués ajudar-me i més quan la mestra d'allí m'havia dit que en Fàbrega havia estat allí i havia deixat la maleta dient que aniria a recollir-la ...
- Saint Cyprienne diumenge 26-II-1939 (nº 2). No hi ha referències
- Saint Cyprienne 27-II-1939 (nº 3)... Avui fa per ací una altre dia desagradable. Vent i més vent. Fàbrega diu que és tramuntana i es saludable. Jo el que copso no és molt saludable i si bastant molest per l'arena que t'omple els ulls. Avui mudo de domicili. Abans d'ahir estigué ací Amparo Ruiz junt amb uns mestres francesos els quals obsequiaren a Ramirez i Cia amb una formosa i amplia xabola ... .. Tot déu passa ací un malestar d'estòmac que la gran majoria culpa a les aigües de les fonts que surten per mitjà de bombes de pressió d'un metre de solc. Jo fa uns quatre o cinc dies que també estic a dieta i menjo solament que xocolata, formatge i algun bistec de carn no probant l'aigua de què et parlo d'ençà de fa vuit dies. No és res d'importància, solament sents un doloret de ventre cada tres o quatre hores que en la majoria dels casos t'obliga a córrer molt, si no vols que et passi el mateix que et passava als primers mesos de treure el nas al mon.... i des de fa dos dies que per beure he comprat aigua del Boulou que a en Fàbrega li anà bé. Oiràs comprar, i amb què? Ah, nena meva, ignores encara que actualment soc amo i senyor de 50 francs, després d'haver-ne deixat uns a en Bosch a poder comprar xocolata. Al Pertous en Lafargue em deixà 100 francs, a canvi però de la ploma, amb la condició de restituir-me l'objecte al retornar-li la quantitat .... Fàbrega que en té uns quants també me'n oferí encara que en té menys que jo ...

- Saint Cyprien, 28-II-1939 (nº 4). ... També ahir vareix escriure a Pepita Uriz perquè s'interessés per Fàbrega i jo i fer gestions per treure'ns si és possible treballar vora seu. Si pot crec que jo farà ....
- Saint Cyprien, 7-III-1939 (nº 6 [10]). No hi ha referències
- (11) Sense data. Ja en les anteriors et deia que tenim normal contacte amb les Uriz i que les pobres han treballat per treure'ns a Fàbrega i a mi sense resultat pràctic. Més elles no tenen molta mobilitat i junt amb elles hi han camarades com Lombardia que han estat portats a camps de concentració i no poden romandre lliures ...
- (12) Sense data... Pateixes per la forma de viure nostra. Dormi'm a terra però amb les mantes suficients. Dormo amb en Fàbrega. Tenim un tolde, després dues mantes (tot això fa de matalàs) i per arropar-nos una bona manta de llana i els dos abrics. No tenim fred. A més dormi'm vestits ...
- Saint Cyprien, 3 de març 1939 ... Aquí hem estat perquè siguin reclamats alguns mestres d'edat avançada. Entre ells hi hem inclòs Fàbrega. Si Fàbrega surt i no ve la solució esperada la sortida meva serà qüestió de dies, perquè m'ha promès que em traurà. Amb l'interès meu que si som evacuats al nou Camp no vull separar-me dels companys ...
- Saint Cyprien 4 i 5 de març 1939 ... Ahir Fàbrega rebé carta de Elisa. Hi diu que tenen poca llibertat d'acció i no han pogut treure'ns d'aquí els dos. Diu que vindrà un fulano que es posarà en relació amb nosaltres i que ens entregarà 500 francs a cada un per atendre les necessitats nostres i dels companys, i que regularment rebrem el mateix individu, al qual podem demanar-li el que necessitem. Aquest matí hem estat cridats per la ràdio perquè ens personéssim a la porta principal. A l'anar allí prou hem cridat el nostre nom als que esperaven visites i ningú ens ha contestat. Es veu que no ha tingut espera i ha marxat de seguida ...
- Saint Cyprien 6 de març 1939 ... Fàbrega fa un moment que m'ha llegit una lletra del camarada Pons. Pel que diu, disfruteu de gran llibertat i fins i tot us permeteu el luxe de sortir per la població. Així ja podeu resistir. Nosaltres estem molt ben guardats, no hi ha forma humana d'arribar-se al poblet, situat a un quart d'hora ...
- Saint Cyprien, 9-III-1939 (nº 7 [13]). No hi ha referències
- Saint Cyprien, 12-III-1939 (nº 8 [14]). No hi ha referències
- Saint Cyprien, 13-III-1939 (nº 9 [15]). ... Davant de la imminència de la sortida amb els companys de la Fete, vàrem creure convenient que calia esperar i no sortir, amb la confiança com pots comprendre de la imminent sortida com a intel·lectuals ... .. Jo quedo bé. No penso separar-me del grup i seguir amb Fàbrega i Cia la sort que el destí vulgui reservar-nos .... Amb aquesta data hi ha una petita nota signada per Abelard Fàbrega: Florenseta! Saluda a tothom de part meva. Ahir vaig rebre carta de l'Agustina Costa. Diga-li, si et plau, que ja li escriure. No sabem si estarem gaires dies a Saint Cyprien. Records. A. Fàbrega. 13-III-39.
- Saint Cyprien, 14-III-1939 (nº 10 [16]). Maria: Segons informacions darreres, resistirem ací fins que aconseguim quelcom millor que Barcarés ... Davant d'aquest problema que representa la disgregació de tot el treball realitzat per aconseguir la sortida col·lectiva de tots els mestres al nou camp, segurament que farem les gestions precises per sortir demà al camp citat...
- Saint Cyprien, 15-III-1939 (17)... També a mitja tarda d'ahir tinguérem una grata nova. Vingué una representació dels anomenat «Amigos cuaqueros» amb una limitada llista de mestres a l'objecte de fer-se amb les dades sobre l'edat, etc, etc. En aquesta llista hi figuro jo, Fàbrega, Lombardia, Ismail, Ramirez, etc. No se si ignores

el treball d'aquesta gent (són els que a Barcelona repartien pa a les escoles, llet, etc) Han tret d'aquesta camp gent intel·lectual d'altres professions (Romà, Mas, sortí per aquest conducte com a periodista) i els atenen molt bé. De moment et porten a Perpignan, on et banyes, et donen roba nova total i allí en un hotel passes uns dies. Més tard et traslladen a Toulouse a una residència alguns els porten a Londres. Mentrestant fan gestions, en molts casos busquen treball, etc com pots veure una gran bicoca. Digueren que la llista seria retrasmesa ahir mateix a Londres i segons referències una vegada aprovada, és qüestió de 8 ó 10 dies a que et reclamin.... Si conseguís que em treguessin ells, seria fàcil pel mateix conducte i més tractantse de tu sola i intel·lectual que ens poguessim reunir-os a Anglaterra o a França. Fàbrega opina així com jo i més ell coneix a molts dirigents dels quaquers a través d'Ajut Infantil de Rereguarda ...

- Saint Cyprien, 16 març 1939 ... M'alegro que facin gestions perquè surti Fàbrega. Malgrat, però, els bons desigs de la gent lliure nostra, dubtem que ho aconseguixin. Uriz ens escriu i trobem dificultats grans ...
- Sense data ni numeració. ... Quan semblava que la sortida a un camp d'intellectuals era qüestió d'hores no ens diuen res ...
- Saint Cyprien, 18 març 1939
... I ara que parlo dels castellans, una de les millors coses de la nostra xabola són les discussions de tota l'altra caterva (uns 16) contra Fàbrega i jo. Ahir a la vetlla s'organitzà una discussió sobre les nacionalitats que tots poguérem exposar àmpliament el criteri referent a Catalunya. No vull dir-te la impressió final. Sembla mentida que gent d'una preparació intel·lectual com posseeixen la majoria (i dels quals et parlaré particularment quan puguem xerrar mano a mano) tinguin un criteri tan estret. Pots ben creure que solament de sentir-los, a qualsevol se li desperten els sentiments separatistes que tots portem amagats! Són bona gent, però, i alguns d'ells intel·ligentíssims, malgrat la fòbia al nostre sincer catalanisme. Fàbrega, tu el coneixes prou, senta càtedra i quan té esgotats tots els arguments de tipus racional, surto jo amb unes diatribes picades que tenen la virtut de provocar uns tumults fantàstics. Eren les 12 de la vetlla que, agotats tots de tant discutir, acordàrem gitar-nos i una hora més tard hi havia individus que discutien encara en veu baixa ....
- Saint Cyprien, 21 març 1939 ... Ahir estigué aquí un dels quaquers i, segons diuen, manifestà que la sortida de la llista en la qual vaig inclòs estava tramitant-se i que no desesperés ningú malgrat ésser cosa llarga, que ell precisà per a uns quinze dies ... Campegen per for, vivint esplèndidament de la solidaritat de la ITE, Amo, Serafín, Camina, etc. etc. i no fan res de positiu i ens deixen en una posició ben poc airosa. Hi ha el cas de Fàbrega, que encara no ha estat reclamat, malgrat les vegades que se'ls ha dit que treballassin en aquest sentit ...
- Saint Cyprien, 22 març 1939 ... Francament, de la manera que es presenten les coses, no tinc confiança a sortir per allí. Una mica més de confiança ens la donen els quaquers, que avui han vingut a treure 30 periodistes i que un dia o bé un altre ens tocarà als mestres. Si Fàbrega sortís, ell des de fora treballaria ardidament per treure'm. Això m'ho ha dit sense demanar-li, iestic segur que faria el que estigués al seu abast ...
- Saint Cyprien, 24 març 1939 ... Amb això no vulguis creure que estem aquí malament. Som potser dels que la passem millor. Amb en Fàbrega tenim una sobrealimentació. Ell té francs, i els gastem cordialment. No mengem pa torrat sense una capa de mantega i després de sopar devorem com a complement una ou dur, o bé algun «guàrdia civil» -entén arengadeta ...

- Saint Cyprien, 31 març 1939 ... Aquí s'organitzen per a nosaltres uns cursos d'estudi geogràfic, polític i econòmic de diferents països, com també de llengües ... No t'ho havia dit. Fàbrega em dona diàriament una classe de francès. Progreso poc a poc ...

Dietari (referències al llibre «Una veu de l'exili», pàgs. 38/40)

- 27 de febrer... Passo a dormir a la xavola blava regal dels mestres francesos dels P.O.
- 27 de març. Trasllat a la barraca «Profesionales de la enseñanza»
- A partir del mes d'abril deixa constància de les activitats culturals
- 4 de maig ... Visita Úriz. Rebuda la llista dels que sortiran direcció Mèxic ... En aquesta llista hi devia haver l'Abelard que va sortir del camp de Sant Cebrià la setmana de l'1 al 7 de maig de 1939